

Valgfag på ungdomstrinnet

Statistikknotat 1/2018

Skoleåret 2017-18 kan skolene tilby opplæring i 15 ulike valgfag. Likevel tar 55 prosent av elevene enten fysisk aktivitet og helse, sal og scene eller natur, miljø og friluftsliv.

STATISTIKK | SIST ENDRET: 11.04.2018

Fra 2012 ble valgfag innført på ungdomstrinnet som et ledd i å gjøre ungdomsskolen mer motiverende, praktisk og variert og å bidra til å utvikle elevenes forståelse av det å foreta valg. I dette notatet ser vi nærmere på

- hvilke valgfag som er mest populære
- forskjeller mellom gutter og jenter
- utviklingen siden valgfagene ble innført
- karakterer i valgfag
- funn fra evalueringen

Fakta om valgfag

Skoleåret 2017-18 kan skolene tilby totalt 15 valgfag. Hvilke valgfag elevene kan velge er i praksis avhengig av hva skolen gir opplæring i. Skolene må tilby minst to av de 15

valgfagene. Hvis skolen legger til rette for det kan timene som brukes til valgfag brukes til å ta fag på videregående.

116 skoler med ungdomstrinn har ikke rapportert elever med valgfag for skoleåret 2017-18. Dette skyldes at noen skoler legger valgfag til vårhalvåret og dermed ikke kommer med i statistikken, men gjennomfører likevel valgfagene innenfor regelverket. For andre skoler skyldes manglende rapportering fritak fra valgfag (gjelder bl.a. en del private skoler).

55 prosent av elevene tar et av de tre største valgfagene

Skoleåret 2017-18 kan skolene tilby opplæring i 15 ulike valgfag. Likevel tar 55 prosent av elevene et av de tre største valgfagene

- Fysisk aktivitet og helse
- Sal og scene
- Natur, miljø og friluftsliv

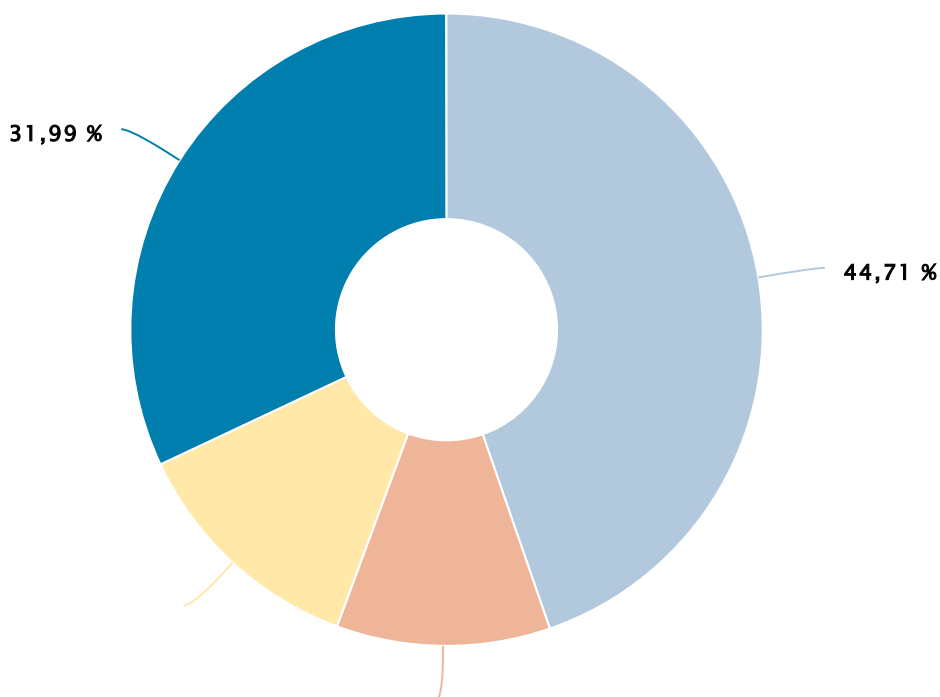
Tilsammen tar 8 prosent av elevene de 6 minste valgfagene. Færrest elever, under 2 prosent totalt, tar fagene levende kulturarv og demokrati i praksis.

Vis diagram

Vis tabell

Figur 1. De tre største valgfagene. Andel.

Kilde: GSI

Tabell 1. Valgfag etter størrelse vist som antall og andel. 2017-18.

Valgfag	Antall	Andel
Fysisk aktivitet og helse	57 652	32 %
Sal og scene	22 318	12 %
Natur, miljø og friluftsliv	19 684	11 %
Design og redesign	16 958	9 %
Innsats for andre	11 834	7 %
Teknologi i praksis	10 931	6 %
Produksjon av varer og tjenester	8 867	5 %
Trafikk	8 674	5 %
Medier og informasjon	7 818	4 %
Programmering	5 176	3 %
Forskning i praksis	4 583	3 %
Internasjonalt samarbeid	2 096	1 %
Reiseliv	1 266	1 %
Levande kulturarv	1 255	1 %
Demokrati i praksis	1 127	1 %
Sum valgfag	180 239	100 %

Innsats for andre og natur, miljø og friluftsliv øker mest

Ser vi på utviklingen fra 2014-15 er fysisk aktivitet og helse fortsatt det mest populære valgfaget. Valgfaget innsats for andre har nesten doblet seg, og har økt fra 4 til 7 prosent mens natur, miljø og friluftsliv har økt fra 8 til 11 prosent og er nå det tredje største valgfaget.

Faget programmering ble innført i skoleåret 2016-17, og i 2017-18 velger 2,9 prosent av elevene faget, flesteparten gutter. Faget programmering ble innført i skoleåret 2016-17 og i 2017-18 velger 2,9 prosent av elevene faget, flesteparten gutter. 4,7 prosent av guttene og 1,0 prosent av jentene tar faget. Når vi ser på de 210 skolene som tilbyr programmering (18,3 prosent av skolene) så ser vi at 10,2 prosent av elevene tar

faget.

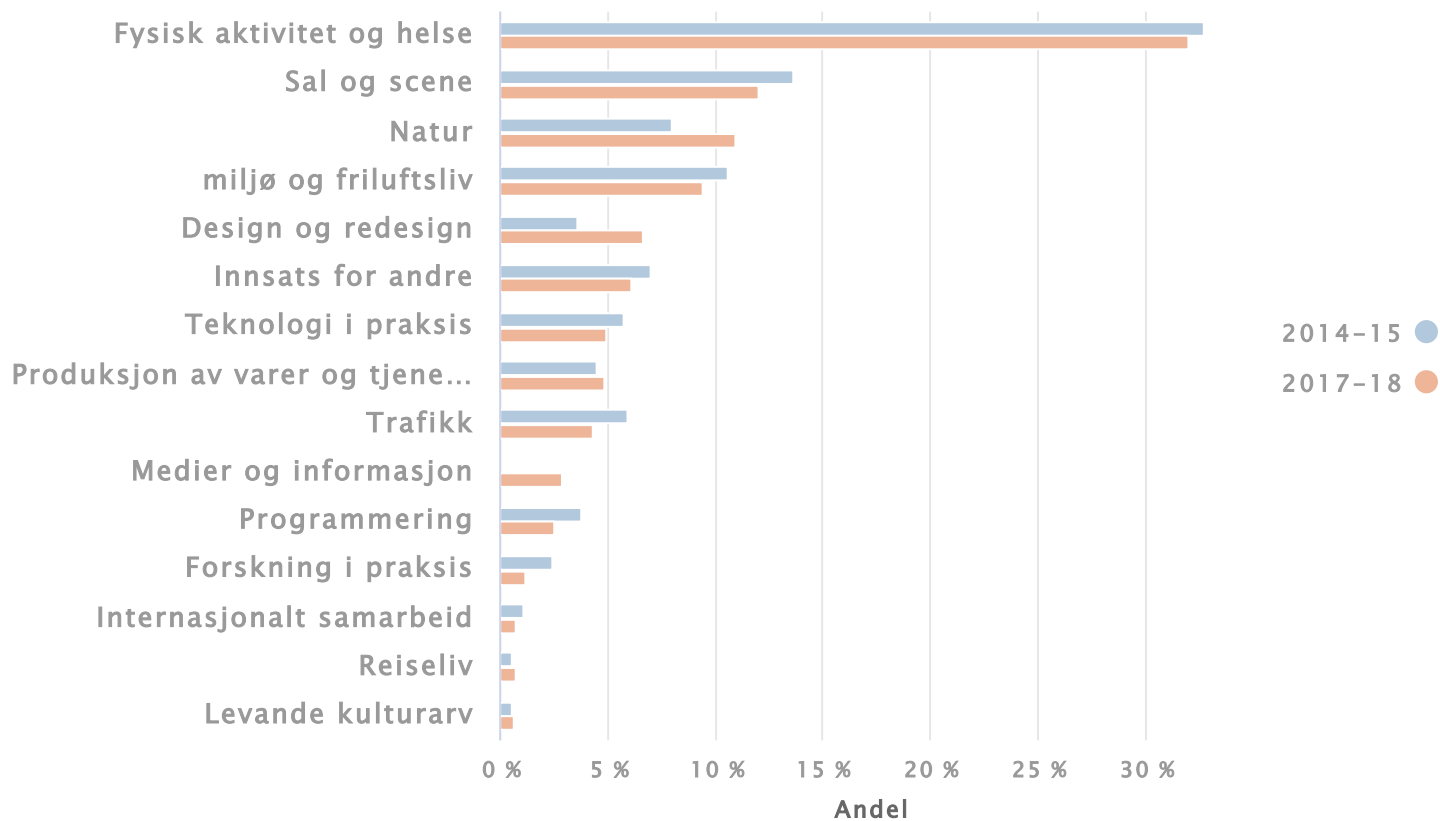
Vis diagram

Vis tabell

Figur 2. Valgfagenes utvikling over tid. 2014–15 og 2017–18

Kilde: GSI

Mange velger trafikk på 10. trinn

Det er noen forskjeller mellom årstrinnene når det gjelder hvilke valgfag elevene tar.

Den største forskjellen mellom 8. og 10. trinn finner vi for trafikk som bare 0,1 prosent av elevene på 8. trinn tar, men som øker til 12 prosent på 10. trinn. Hovedgrunnen er at på 10. trinn kan faget bli tilrettelagt for deler av trafikalt grunnkurs, og at man ikke kan øvelseskjøre moped før man fyller 15 år.

Vi ser en stor forskjell mellom by og land for faget trafikk. I kommuner med mindre enn 250 elever på ungdomstrinnet tar 33 prosent av ungdommene valgfaget trafikk på 10. trinn mens andelen er 5 prosent i de 10 største kommunene.

Statistikken inneholder informasjon om hvilke valgfag skolen gir opplæring i og ikke hvilke valgfag elevene i utgangspunktet fikk tilbud om å velge mellom. Noen skoler kan ha gitt tilbud om fag som ikke er satt i gang, for eksempel på grunn av lav eller manglende påmelding, få ressurser ved skolen eller lignende.

Store kjønnsforskjeller

Det er store forskjeller mellom gutter og jenter i hvilke valgfag elevene tar. Guttene tar oftere programmering, teknologi i praksis, natur, miljø og friluftsliv og fysisk aktivitet og helse enn jentene. Jentene tar i betydelig større grad design og redesign, innsats for andre og sal og scene enn guttene.

Ifølge skoleledelsen er det ikke noen grunn til at valgfagene er såpass kjønnsdelte. Det kan skyldes at noen av fagene har utviklet seg til å bli «guttefag» og «jentefag», og at en elev ikke ønsker å være eneste eller en av få av kjønn sitt i et valgfag (Dæhlen og Eriksen 2015). Utdanningsdirektoratet skal utrede hvordan valgfagene kan innrettes for å i større grad bidra til jevnere rekruttering blant gutter og jenter.

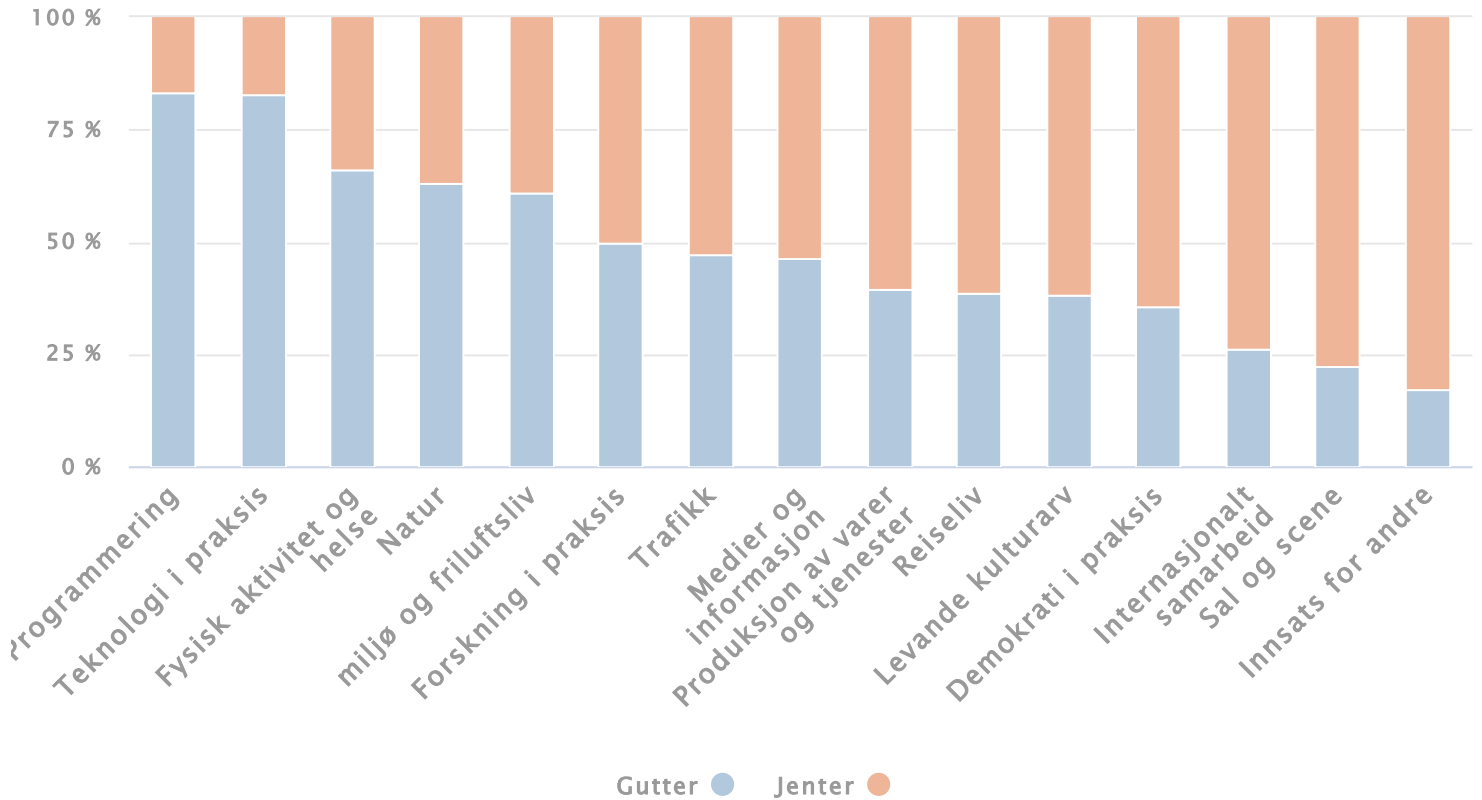
Vis diagram

Vis tabell

Figur 3. Valgfag fordelt på kjønn. Prosent. 2017–18

Kilde: GSI

Skolene gir i gjennomsnitt opplæring i fem valgfag

Totalt er det 1 145 skoler som tilbyr valgfag på ungdomstrinnet. I gjennomsnitt underviser skolene i fem ulike valgfag.

37 prosent av skolene underviser i seks eller flere valgfag, mens 28 prosent underviser i fire eller fem valgfag. 92 prosent av elevene går på en skole med minst fire valgfag.

11 prosent av skolene gir kun opplæring i ett valgfag. Skolene kan ha tilbudt flere, men begrensede ressurser eller lav påmelding kan gjøre at de likevel bare har opplæring i ett valgfag.

Nesten halvparten av skolene som bare underviser i ett valgfag har færre enn ti elever på ungdomstrinnet, disse skolene underviser i hovedsak fysisk aktivitet og helse eller natur, miljø og friluftsliv. Det finnes noen få skoler med over 100 elever som kun tilbyr ett valgfag. Dette er private skoler med en spesialisert profil, for eksempel innen idrett.

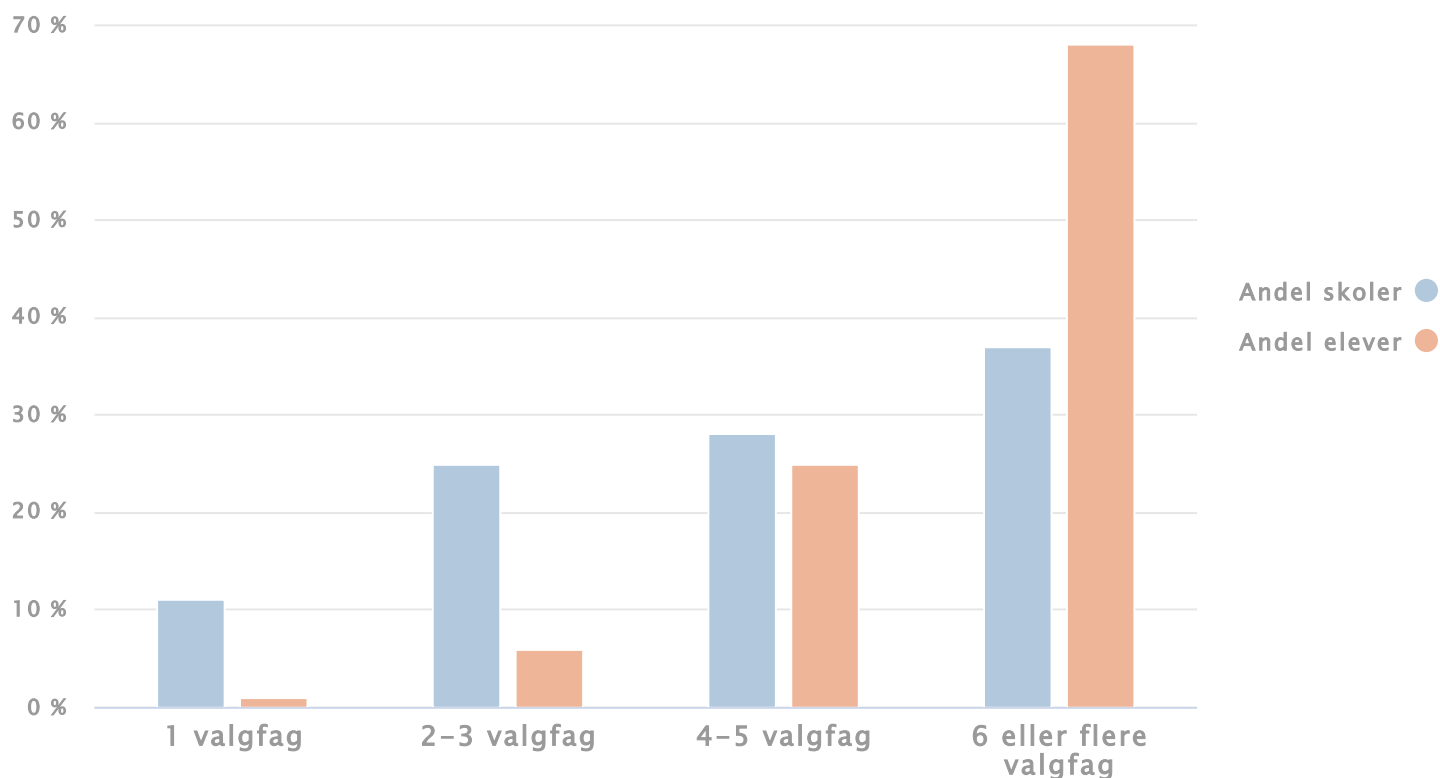
Vis diagram

Vis tabell

Figur 4. Andel skoler og andel elever etter antall valgfag som tilbys på

skolen. Prosent. 2017-18

Kilde: GSI

Hvor mange valgfag skolen tilbyr henger nært sammen med størrelsen på skolen. Skoler med flere enn 300 elever på ungdomstrinnet gir i gjennomsnitt opplæring i syv valgfag mens skoler med mindre enn 100 elever i gjennomsnitt gir opplæring i tre valgfag.

Høyere karaktersnitt i valgfagene enn i andre fag

Siden karakterene ble innført har gjennomsnittlig grunnskolepoeng økt fra 40,4 i 2013-14 til 41,4 i 2016-17 og deler av den økningen kan tilskrives innføring av karakterer i valgfag.

Gjennomsnittskarakteren i valgfag er 4,7. Fagene med høyest gjennomsnittskarakter er sal og scene og innsats for andre med 4,9 i snitt. Valgfagene med lavest gjennomsnitt er medier og informasjon og forskning i praksis med 4,4 i snitt. Jenter får gjennomgående bedre karakterer enn gutter.

Ved avslutningen av 10. trinn kan eleven ha hatt bare et valgfag og én standpunktkarakter, eller flere valgfag og flere standpunktkarakterer. Alle standpunktkarakterene skal føres på vitnemålet, men det blir beregnet et gjennomsnitt som teller ved inntak til videregående opplæring. Det vil si at valgfag ved inntak til videregående opplæring i praksis er én standpunktkarakter når elevens poengsum skal beregnes.

Det ser ut til at karakterene tilfører valg av valgfag et strategisk element, ved at noen elever velger fag det er lett å få god karakter i fremfor et man synes virker mer spennende (Dæhlen og Eriksen 2015).

Et flertall av lærere er negative til karakterer i valgfag (Dæhlen og Eriksen 2015). De mener at karaktersetting virker mot sin hensikt fordi det kan gå ut over motivasjonen hvis elevene får dårlige karakterer. Lærere kan og oppleve det som vanskelig å sette karakterer i valgfag enn andre fag fordi vurderingskriteriene er mer uklare. Spesielt i fag som sal og scene kan dårlige karakterer oppfattes som sårende og basert på modenhet (Dæhlen og Eriksen 2015).

Elevene derimot viser en tosidighet. Mange ønsker seg karakterer i valgfagene fordi de mener at innsatsen blir dårligere uten karakterer eller de ønsker å forbedre karaktersnittet sitt. Samtidig ønsker de at valgfaget skal være et sted uten karakterpress (Dæhlen og Eriksen 2015).

Hovedinntrykket er at lite motiverte elever har større innsats i valgfagstimene, men elever som både er skolefaglig svake og ikke fysisk aktive har vanskeligheter med å finne seg til rette i valgfagene (Dæhlen og Eriksen 2015).

Kilder:

Dæhlen, M. og Eriksen, I. M. (2015). "Det tenner en gnist" Evaluering av valgfagene på ungdomstrinnet. (NOVA rapport 2/2015). Hentet fra: <http://www.hioa.no/content/download/96511/1975976/file/NOVA-Rapport-2-15-Evaluering-av-valgfagene-nett.pdf>

